

La pasciun

I ti ô bun ala belëza dala cira, tües cëies arbassades
olache al pê che al passes les ambries;
y chi edli tan fosc che tan de pinsiers à cherdè
che propi n'è scürs.

I edli che se vëgn, cun tü íavëis,
cun tües tlines tan doblioses,
chi edli che me dij cun dejidêr: sce t'ôs,
tö che t'es amant dla musa plastica,

nodri la speranza che te tè unse descedè
y vigni saù che te scinca plajëi,
t'odaràs sciöche al é vëi, do l'avëi íarécé
dal omberciun incína al sentan;

sön dui grani plëgns tö leries te ciafaràs
döes medaies de brom,
y sot n vënter plat, de lüch, depënt
sciöche al à la pel n dër capaze

n pëi tan rich che po paridlé
cun chi gran íavëis
tan aricià y morjì, che por densité é sciöche tö
O nôt zënza stëres, o nôt tan scöra.

Charles Baudelaires

I à davert le discours cun na rima dl poet franzesc Charles Baudelaire. Ara se trata pro chësc autur de un di plü conesciüs poec dla rebeliun. Al à vit dal 1821 al 1867. Súa vita ê caraterisada dala nia regola, dal vire sauri y plëgn de pasciun. Y chilò rovunse inçe pro la parora-tle de chësc test: la pasciun. Chësta parora, sciöche porater dötes cantes, à döes perts: na bela y na burta. Ponsun ma por ejëmpl ala pasciun de Gejù Crist che nes fej recordè valch de burt, valch de pesoch, valch de dolorus. Mo i podun inçe ponsè ala pasciun de dui inamorà. Y chësc cheder descëda dessigü ite te nos valch de bel, valch de lisier, valch de ligherzin. Chësta ultima é inçe la sort de pasciun che i oressi ves portè dant chilò. Sön mia sëmena che me descür l'ert dl amur ài incína íamò incuntè l'atrasiun, l'entusiasm, la intimité, la comuniun y l'arbandonn. Y sëgn finalmënter röii pro la pasciun. La pasciun che an vir fora te na relaziun d'amur é n pü le spidl dla pasciun che an à daite, le spidl dla pasciun che an vir vigni dé. Vigni dé, canche i se descedun incína canche i ne jun indô a dormì, unse la poscibilité de odëi y de valuté sce i la viun bëgn fora chësta pasciun, sce i sun bëgn bognd de la zidlé te vigni momënt y sce i ti dun bëgn assà da mangé.

I ô bun y i prô sënn. Y tö forsc
te me damanes spordü: va pa chësc?
I ne le sa nia, mo sëgn sënti
chësc te mè, y i trëmori.

Catull

La realté plü alta, plü sota pon vire fora tl momënt che an va adöm, ël y ëra, tla pert plü ascognüda de nosc ester. Pasciun por la vita y pasciun tl amur é la medema cossa. Chësc ajache la vita é te sua essënza, amur. Rumi, n poet persian che à vit dal 1207 al 1273 à dit che la cossa plü importanta tla

vita é le fat de diventè n amant apascionè. Sce an é stà n amant apascionè tla vita, spo saràn n amant inçe do la mort, an sarà n amant te fossa, n amant le dé dla ressureziun, n amant te paraîsc, n amant por dagnora. Mo sce an n'è nia stà n amant apascionè en vita, spo n'àn nia bria de ponsè che la vita ais albü na valüta. Le dé dl iudize ne gnarà chësta vita porchël nia tuta en conscidraziun. Mo la pasciun é valch d'ater co le dejidêr fisich do n'atra porsona. Ara ne va nia adöm cun chësc. La pasciun é n podëi autentich. N podëi che cheriëia döt chël che an ô. Chësc podëi ispirëia la porsona instëssa y la porsona amada a realisé ci che vëgn aratè imposcibl. Al é na forza che é bona de spostè crëps intiers. Le mistêr dla pasciun é che inçe sce ara é completamënter dalunc dal material y dër sogetiva, chël ô di che vignun la vir fora te süa maniera, porchël pora impò conquisté le monn material y influenzè ci che é ogetif. I podësson feter di che a chësta maniera se trasformëia le monn tla vijun che la porsona che vir fora la pasciun à ite te ëra.

N baje é na bisca che t'à dè na morta
al é sciöche le vënt che sön l'ërpa cíanta
inçe i scioldi po l'avëi cumprè.
Tüa purëza falza ne m'incantëia nia.

Tö no me lascè alsavëi ci che al é stè:
che l'amur mantëgnes so socrèt.
Mo ci impörtel pa! Mi vin àste boiü
y i ô dōta te bajè ia por tera!

Mihai Beniuc

Tla tradiziun vedica, che foss tan co la vedla tradiziun indiana, vëgn l'univers intier odü sciöche na cíantia de pasciun. Al é le bal cosmich de Shiva, che foss tan co la energia maschila dla creaziun, y shakti, che é la energia feminila dla creaziun. Te chësc bal s'incunta chëstes dōes forzes y se completëia. La pasciun umana vëgn tizada, scialdada y mantignida via da chëstes dōes energies dër dër vedles de ël y ëra, chësc te süa aziun, te so fà da vignidé. Por che an pois sinti la pasciun val debojëgn de valch: chëstes dōes energies, che ala fin fin é dōes energies che bat öna cuntra l'atra mëss jì adöm, ares mëss se dlighé. Chësc porta l'individuum ala armonia cun süa anima y dlega les perts che se combat, sciöche le perde y le davagné, che é dui aspecé che se respidlëia un tl ater te süa plenëza. Le medem vel inçe por l'atrasiun y la repulsciun. Le chît y l'ativité devënta la sóra dinamica, la ispiraziun y la espiraziun dl Cherié. Inçe la creaziun y la desdruziun dlega te chësc bal, scebëgn che ares vais trames debojëgn por arjunje chël medem fin por n svilup costant de de nöies formes de vita. An mina pa bëgn dagnora che la desdruziun sides valch de burt, valch de negatif, mo sce al ne gniss nia desdrüt, spo ne podess le nü nia gnì a löm, al n'ess insciö degöna poscibilitè por se lascè odëi.

T'es chilò! Tö, fora de nia y te me sprigores sbaufè
deperpo che le dejidêr me mangia sō y la idea
che i me tignî sō de tē, sēgn la mēnt fej ia.
Y i trēmori, y mia vëia scassa te mi piet,
y l'anima sota te na sfēnta d'amur.
Mia tera, i sun pordü: tēgneme pormez a to piet, y salveme.

Macedonio

Zënza messëi por forza adorè parores tutes fora dla mitologia podësson ponsè al univers sciöche a valch che laora te chësta maniera, chël ô di che al prô da portè adöm te vigni momënt les dōes forzes che s'oponn öna cun l'atra. Y chëstes forzes vëgn fora dla creaziun. Vire tla plëna pasciun dà insciö la poscibilitè de ti orëi bun ala mort, che é ala fin di cuncé l'atra pert dl gnì al monn. Vire tla plëna pasciun dà la poscibilitè de se sinti tl medem momënt sides ël co ëra, ajache vignun de nos à

trames chëstes perts ite te ël.

Tla tradiziun indiana vëgnel desfarenzié danter cin forzes tipicamënter da ël y cin forzes tipicamënter da ëra. Chëres da ël é: la creaziun, la proteziun, la desdruziun, l'ascogna y le lascè alsavëi. Deperpo che chëres da ëra é: la consapevolëza pura, la beatitudina, la intenziun pura, le savëi pur y le podëi dla aziun pura. Por se mantignì vi cheriëia le spirit tresfora valch: al dà proteziun, al desdrüj, al ascogn na cossa y nen descür n'atra. Chëstes é ativitës che va assolutamënter debojëgn, sce öna de ëres gniss a mancé spo ne podess la vita nia esiste. I podun porchël di che la pasciun é metüda adöm dal mantignì vies dotes diesc chëstes energies divines. Deperpo che i jun inant sön la sëmena dla vita messunse tres indô se damanè: cí sunsi pa tl laür de cherié? Cí sunsi pa tl laür de desdrüje? De cí usanzas o dependënzes mëssi pa me delibré, por me renovè? Cí ôi pa revelè sön mies intenziuns a chi che me sta dlungia? Co poi pa ciafè plü saurì le spirit ascognü ite te më?

Sce i tirun adöm spo podunse di che la pasciun é la fujiun dles forzes maschiles y chëres feminiles presëntes te nos. Pasciun tla vita y pasciun tl amur mantëgn vi le füc h dla esistënza y stimolëia le nasce dla creaziun.

Co é pa nasciü l'amur? Al ê da d'altonn.

Madü le monn

i ne t'aspetà nia cíamò. Y t'es gnü
contënt, ligherzin, sciampè al tëmp
induliënt. Y i t'à cíarè. Oh tan che te me parôs
cíamò bel! Y vi tl sorì, a spidl
dla löna jona che sciampâ
tla sëra, y dala cira, te chël flori indorè; sciöche tö
che dal bröm gnôs fora, zënza n bajè
mo cun la bočia impiada
bele despaziënt d'amur.

Vicente Aleixandre